

Promemoria

Finansdepartementet
Finansmarknadsavdelningen

Vissa försäkringsföreningars rätt att meddela tjänstepensionsförsäkringar för egenföretagare

Fi2021/01947
Maj 2021

1 Promemorians huvudsakliga innehåll

I promemorian föreslås att det ska göras en ändring i försäkringsrörelselagen så att vissa försäkringsföreningar som tidigare drivit verksamhet som understödsföreningar ska få meddela tjänstepensionsförsäkringar för egenföretagare. Det handlar om små icke-kommersiella försäkringsgivare, många av dem mycket gamla, som meddelar försäkringar för en begränsad krets personer, exempelvis i form av sjuk- och olycksfallsförsäkringar eller livförsäkringar som endast omfattar begravningskostnader.

En särskild reglering har nyligen skapats i försäkringsrörelselagen för försäkringsföreningar av den nämnda slaget, som trädde i kraft den 1 augusti 2020. En förutsättning för tillträde till den särskilda regleringen är att föreningen inte meddelar tjänstepensionsförsäkringar. Enligt lagändringar som trädde i kraft den 1 maj 2021 ska med tjänstepensionsförsäkring även avses försäkringar som tecknas av en egenföretagare för egen räkning.

Det har nu framkommit att det bland de understödsföreningar som har ansökt om att få driva verksamhet enligt de särskilt anpassade reglerna för tidigare understödsföreningar finns sådana föreningar som meddelar tjänstepensionsförsäkringar, och vars medlemmar typiskt sett är eller har varit egenföretagare. Den föreslagna lagändringen tillåter att de aktuella föreningarna ges tillträde till den särskilt anpassade regleringen även om de meddelar tjänstepensionsförsäkringar för egenföretagare.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

Innehållsförteckning

1	Promemorians huvudsakliga innehåll	2
2	Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043).....	5
3	Ärendet och dess beredning	6
4	Vissa försäkringsföreningars rätt att meddela tjänstepensionsförsäkringar för egenföretagare	6
5	Ikraftträdande.....	8
6	Förslagets konsekvenser	9
7	Författningskommentar.....	10
	Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043).....	10

2 Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 19 d § försäkringsrörelselagen (2010:2043) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

19 d §¹

En försäkringsförening som uppfyller villkoren i 19 § får i samband med att den ges tillstånd att driva försäkringsrörelse beviljas undantag från 4 kap. 2 och 4 §§ och 5–10, 16 och 19 kap., om föreningen

1. vid tidpunkten för ansökan om tillstånd att driva försäkringsrörelse är registrerad enligt lagen (1972:262) om understödsföreningar,

2. inte meddelar tjänstepensionsförsäkring, och

2. inte meddelar *annan* tjänstepensionsförsäkring *än sådan som avses i 1 kap. 4 § andra stycket 1 lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag*, och

3. inte väsentligen ändrat inriktningen eller utökat omfattningen av sin verksamhet i förhållande till den verksamhet som drevs enligt lagen om understödsföreningar.

En försäkringsförening som beviljats undantag enligt första stycket anses vara en mindre förening om dess genomsnittligt beräknade försäkringsförmåner per medlem eller annan ersättningsberättigad understiger 50 procent av det prisbasbelopp som fastställs enligt 2 kap. 7 § socialförsäkringsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

¹ Senaste lydelse 2020:660.

3 Ärendet och dess beredning

Finansinspektionen har den 1 april 2021 lämnat in en begäran om att en ändring ska göras i försäkringsrörelselagen (2010:2043) (Fi2021/01522). Inspektionen tar i sin begäran upp situationen för vissa understödsföreningar, dvs. föreningar som driver försäkringsrörelse enligt den upphävda lagen (1972:262) om understödsföreningar. Vissa av de föreningarna har ansökt om tillstånd att driva verksamhet som försäkringsföreningar enligt en nyligen införd och för dem särskilt anpassad reglering i försäkringsrörelselagen. Bland de föreningar som ansökt kan det, enligt inspektionens bedömning, finnas sådana föreningar som meddelar tjänstepensionsförsäkringar åt egenföretagare. Detta tillåts inte för föreningar som ges tillträde till den särskild anpassade regleringen. Inspektionen menar att det inte har varit lagstiftarens avsikt att utesluta de nämnda föreningarna från den särskild anpassade regleringen. Därför föreslår inspektionen att det ska göras en ändring i försäkringsrörelselagen så att de aktuella föreningarna kan ges tillträde till den särskild anpassade regleringen även om de meddelar tjänstepensionsförsäkringar för egenföretagare.

I denna promemoria lämnas förslag till en sådan ändring i försäkringsrörelselagen som Finansinspektionen har efterfrågat.

4 Vissa försäkringsföreningars rätt att meddela tjänstepensionsförsäkringar för egenföretagare

Promemorians förslag: En försäkringsförening som tidigare har drivit verksamhet som understödsförening ska få möjlighet att driva verksamheten vidare enligt den för sådana föreningar särskilt anpassade regleringen i försäkringsrörelselagen även om föreningen meddelar tjänstepensionsförsäkringar som tecknas av egenföretagare för egen räkning.

Skälen för promemorians förslag: Lagen (1972:262) om understödsföreningar, nedan förkortad LUF, upphävdes 2011 i samband med införandet av försäkringsrörelselagen (2010:2043), nedan förkortad FRL. Befintliga understödsföreningar fick emellertid fortsätta att driva sin verksamhet till utgången av 2014 enligt en övergångsbestämmelse i 7 § lagen (2010:2044) om införande av försäkringsrörelselagen (2010:2043). Före övergångsperiodens slut skulle föreningarna antingen ansöka om tillstånd enligt försäkringsrörelselagen eller gå i likvidation. Övergångsperioden förlängdes vid flera tillfällen. För de understödsföreningar som inte driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring förlängdes övergångsperioden vid det senaste tillfället till utgången av 2020 (prop. 2018/19:67, bet. 2018/19:FiU39, rskr. 2018/19:232).

Genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 augusti 2020 skapades särskilt anpassade regler i försäkringsrörelselagen för sådana försäkringsföreningar som tidigare drivit verksamhet enligt den upphävda lagen om understödsföreningar (se prop. 2019/20:148, bet. 2019/20:FiU41, rskr. 2019/20:342). Det handlar om små icke-kommersiella försäkringsgivare, många av dem mycket gamla, som meddelar försäkringar för en begränsad krets personer, exempelvis i form av sjuk- och olycksfallsförsäkringar, pensionsförsäkringar eller livförsäkringar som endast omfattar begravningskostnader. Föreningarna delas utifrån sin verksamhet in i pensionskassor, begravningskassor, sjukkassor och sjuk- och begravningskassor. Pensionskassor delas i sin tur in i tjänstepensionskassor respektive andra pensionskassor.

De anpassade reglerna ger Finansinspektionen möjlighet att bevilja undantag från stora delar av regleringen i försäkringsrörelselagen för de aktuella föreningarna. Ett antal understödsföreningar har före övergångsperiodens slut vid utgången av 2020 ansökt om tillstånd att driva försäkringsrörelse enligt försäkringsrörelselagen och om att få undantag enligt de särskilt anpassade regler som trädde i kraft den 1 augusti 2020.

Den nya lagstiftningen gäller för sådana försäkringsföreningar som inte är tjänstepensionskassor. Med uttrycket tjänstepensionskassa avses en understödsförening som driver verksamhet med tjänstepensionsförsäkringar enligt 7 § tredje stycket LUF. Att de nya reglerna inte vänder sig till tjänstepensionskassor kommer till uttryck på så sätt att Finansinspektionen inte får bevilja den ovan nämnda typen av undantag om den sökande försäkringsföreningen meddelar tjänstepensionsförsäkring (1 kap. 19 d § första stycket 2 FRL). Tjänstepensionskassorna, de understödsföreningar som driver verksamhet med tjänstepensionsförsäkringar, har hänvisats till att fortsätta sin verksamhet som tjänstepensionsföretag enligt lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag, nedan förkortad LTP (prop. 2019/20:148 s. 28).

Uttrycket tjänstepensionsförsäkring definieras i 1 kap. 4 § lagen LTP. Med tjänstepensionsförsäkring avses enligt det nämnda lagrummet livförsäkring som har samband med yrkesutövning och där utbetalning av försäkringsbelopp (engångsbelopp eller periodiska utbetalningar) är beroende av att en eller flera personer uppnår eller förväntas uppnå en viss ålder samt försäkringar som meddelas som tillägg till sådana försäkringar. Enligt lagändringar som trätt i kraft den 1 maj 2021 (se lagen [2021:269] om ändring i lagen [2019:742] om tjänstepensionsföretag) ska med tjänstepensionsförsäkring även avses försäkringar av det nämnda slaget som inte tecknas för en arbetstagare utan – bl.a. – av en egenföretagare för egen räkning (1 kap. 4 § andra stycket 1 LTP i dess lydelse från och med den 1 maj 2021).

Finansinspektionen har den 1 april 2021 lämnat in en begäran om en ändring av försäkringsrörelselagen (Fi2021/01522). I begäran upplyser inspektionen om att det bland de understödsföreningar som ansökt om tillstånd att driva verksamhet som försäkringsföreningar enligt försäkringsrörelselagen, och om att få undantag enligt de särskilt anpassade reglerna för tidigare understödsföreningar, finns föreningar som meddelar tjänstepensionsförsäkringar, och vars medlemmar typiskt sett är eller har varit egenföretagare. Inspektionen gör därför bedömningen att flera av dessa föreningar kommer att anses meddela tjänstepensionsförsäkring efter den

1 maj 2021, samt att det därmed inte finns förutsättningar att tillämpa 1 kap. 19 d § FRL på dessa föreningar.

Avsikten med de ändringar som skett i definitionen av tjänstepensionsförsäkring i lagen om tjänstepensionsföretag har varit att möjliggöra för tjänstepensionsföretag att meddela försäkringar för egenföretagare (prop. 2020/21:82 s. 53 f.). Däremot har det inte funnits någon avsikt att ändra på förutsättningarna för tidigare understödsföreningar att få tillträde till de för dem särskilt anpassade reglerna som skapats i försäkringsrörelselagen. Som Finansinspektionen påpekar i sin begäran har det dock, i och med den genomförda ändringen i lagen om tjänstepensionsföretag av definitionen av begreppet tjänstepensionsförsäkring, skett en ändring i de förutsättningarna. En försäkringsförening som tidigare har varit en understödsförening kan, som Finansinspektionen funnit, efter den 1 maj 2021 inte längre få tillträde till de särskilt anpassade reglerna för försäkringsföreningar som tidigare varit understödsföreningar, om föreningen meddelar tjänstepensionsförsäkringar åt egenföretagare.

Det saknas skäl att neka de föreningar som nu är aktuella, som meddelar tjänstepensionsförsäkringar åt egenföretagare och tillhör den ovan nämnda kategorin andra pensionskassor, tillträde till de särskilt anpassade reglerna för tidigare understödsföreningar. Rättsläget bör därför, när det gäller de aktuella föreningarnas möjlighet att meddela försäkringar för egenföretagare, återställas till det som rådde innan definitionen av tjänstepensionsförsäkring ändrades den 1 maj 2021. I enlighet med det ställningstagandet bör 1 kap. 19 d § FRL ändras så att undantag enligt paragrafen kan beviljas även om en sökande förening meddelar tjänstepensionsförsäkring åt egenföretagare.

Den föreslagna lagändringen står inte i strid med EU-rätten på området eftersom de försäkringsföreningar som avses i 1 kap. 19 d § FRL inte omfattas av någon EU-reglering. Deras storlek medför att de inte omfattas av EU-regleringen på försäkringsområdet (se 1 kap. 19 d § FRL jämförd med 1 kap. 19 § FRL och prop. 2015/16:9 s. 566 f.). Eftersom de inte är tjänstepensionsföretag enligt lagen om tjänstepensionsföretag är de inte heller tjänstepensionsinstitut som omfattas av EU-regleringen på tjänstepensionsområdet (jfr prop. 2018/19:158 s. 188–194).

5 Ikraftträdande

<p>Promemorians förslag: Lagändringen ska träda i kraft den 1 januari 2022.</p>
--

Skälen för promemorians förslag: Den föreslagna lagändringen bör träda i kraft så snart som möjligt, så att Finansinspektionen kan avsluta handläggningen av de ansökningar som de berörda föreningarna har lämnat in till inspektionen. Den tidigaste tidpunkt som bedöms möjlig för lagändringen att träda i kraft är den 1 januari 2022 och det föreslås därför att ikraftträdandet ska ske då.

6 Förslagets konsekvenser

Promemorians bedömning: Genom förslaget uppnås syftet att de berörda understödsföreningarna ges tillträde till den särskilt anpassade regleringen i försäkringsrörelselagen även om de meddelar tjänstepensionsförsäkringar för egenföretagare.

Förslaget har inga offentligfinansiella eller samhällsekonomiska effekter. För de föreningar som berörs har förslaget positiva effekter, medan inga andra effekter för enskilda uppkommer. Eventuellt ökade kostnader för myndigheter och domstolar kommer att bli mycket begränsade och ryms inom befintliga ekonomiska ramar.

Skälen för promemorians bedömning

Förslaget och alternativa lösningar

Det enda sättet för de understödsföreningar som berörs av detta lagstiftningsärende att fortsätta existera som juridiska personer är numera, efter det att övergångstiden enligt 7 § lagen (2010:2044) om införande av försäkringsrörelselagen (2010:2043) har löpt ut, att deras ansökningar om att få driva verksamhet enligt försäkringsrörelselagen bifallas. En förutsättning för att ansökningarna ska kunna bifallas är, som Finansinspektionen framhåller i sin begäran, att de uppfyller kraven för att beviljas ett sådant särskilt undantag från delar av regleringen i försäkringsrörelselagen som före detta understödsföreningar kan få. I praktiken måste de berörda föreningarna gå i likvidation om den föreslagna lagändringen inte kommer till stånd.

Det har, som Finansinspektionen pekar på, inte funnits någon avsikt att de aktuella understödsföreningarna skulle utestängas från försäkringsrörelselagen av det skälet att de meddelar tjänstepensionsförsäkringar för egenföretagare. Den föreslagna lagändringen bedöms vara det mest ändamålsenliga sättet att undanröja risken att den effekten uppkommer. Att inte vidta åtgärder för att undanröja den risken kan inte anses vara något rimligt alternativ.

Offentligfinansiella och samhällsekonomiska effekter

Lagändringen bedöms inte påverka vare sig intäkter eller kostnader för staten eller övriga delar av den offentliga sektorn. Förslaget har därför inte några offentligfinansiella konsekvenser.

Förslaget är ett led i arbetet med att säkerställa att understödsföreningar som driver verksamhet i mindre omfattning kan få tillträde till den särskilt anpassade reglering som skapats för dem i försäkringsrörelselagen. Om lagförslaget antas kan de berörda föreningarna fortsätta driva den verksamhet de driver i dag, i ny associationsrättslig skepnad. Detta bedöms dock, liksom tidigare, inte medföra några samhällsekonomiska effekter (prop. 2019/20:148 s. 47).

Effekter för de berörda företagen och andra enskilda

Förslaget bedöms medföra enbart positiva effekter för de berörda företagen, ett fåtal nuvarande understödsföreningar som meddelar tjänstepensionsförsäkringar för egenföretagare. Genom förslaget säkerställs att de föreningarna kan få tillträde till den särskilt anpassade regleringen i försäkringsrörelselagen och därmed inte i praktiken hänvisas till att gå i likvidation. Förslaget väntas också få positiva effekter för dem som i egenkap av egenföretagare har tecknat en tjänstepensionsförsäkring hos någon av de berörda föreningarna, eftersom föreningen till följd av förslaget kan fortsätta att meddela de aktuella försäkringarna.

I övrigt förutses inte att förslaget kommer medföra några effekter för enskilda.

Konsekvenser för myndigheter och domstolar

Konsekvenserna för myndigheter och domstolar bedöms bli mycket begränsade. De rättsliga förutsättningarna ändras för Finansinspektionens hantering av det fåtal tillståndsansökningar som berörs av förslaget, men i övrigt uppkommer inga konsekvenser för myndigheter, domstolar eller staten i övrigt.

Eventuella ökade kostnader är mycket begränsade och ryms inom befintliga ekonomiska ramar.

Speciella informationsinsatser

De företag som berörs av den föreslagna lagändringen – ett fåtal understödsföreningar som ansöker om tillstånd att driva verksamhet enligt försäkringsrörelselagen – kan förväntas noga följa arbetet med detta lagstiftningsärende. Något behov av ytterligare informationsinsatser för att sprida kunskap om förslaget i denna promemoria föreligger därför inte.

Överensstämmelse med unionsrätten

Förslagen står i överensstämmelse med unionsrätten, se avsnitt 4.

7 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043)

1 kap.

19 d § En försäkringsförening som uppfyller villkoren i 19 § får i samband med att den ges tillstånd att driva försäkringsrörelse beviljas undantag från 4 kap. 2 och 4 §§ och 5–10, 16 och 19 kap., om föreningen

1. vid tidpunkten för ansökan om tillstånd att driva försäkringsrörelse är registrerad enligt lagen (1972:262) om understödsföreningar,

2. inte meddelar annan tjänstepensionsförsäkring än sådan som avses i 1 kap. 4 § andra stycket 1 lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag, och

3. inte väsentligen ändrat inriktningen eller utökat omfattningen av sin verksamhet i förhållande till den verksamhet som drevs enligt lagen om understödsföreningar.

En försäkringsförening som beviljats undantag enligt första stycket anses vara en mindre förening om dess genomsnittligt beräknade försäkringsförmåner per medlem eller annan ersättningsberättigad understiger 50 procent av det prisbasbelopp som fastställs enligt 2 kap. 7 § socialförsäkringsbalken.

Paragrafen innehåller de särskilda krav som gäller för att en försäkringsförening som tidigare har drivit verksamhet som understödsförening ska få beviljas undantag från angivna delar av lagen. I paragrafen görs en ändring när det gäller huruvida undantag får beviljas för sådana försäkringsföreningar som meddelar vissa tjänstepensionsförsäkringar. Övervägandena finns i avsnitt 4.

Genom ändringen i *första stycket 2* skapas utrymme för att bevilja undantag enligt paragrafen även för det fall en sökande försäkringsförening meddelar tjänstepensionsförsäkring som tecknas av egenföretagare för egen räkning. Med begreppet tjänstepensionsförsäkring avses enligt 1 kap. 4 § första stycket lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag, nedan förkortad LTP, i dess lydelse från och med den 1 maj 2021, livförsäkring som tecknas för en arbetstagare, har samband med yrkesutövning och där utbetalning av försäkringsbelopp (engångsbelopp eller periodiska utbetalningar) är beroende av att en eller flera personer uppnår eller förväntas uppnå en viss ålder samt försäkringar som meddelas som tillägg till sådana försäkringar. Enligt andra stycket 1 i den nyss nämnda paragrafen avses med tjänstepensionsförsäkring även sådana försäkringar som avses i paragrafens första stycke som tecknas av egenföretagare för egen räkning. I de fall som avses där handlar det alltså inte om försäkringar som tecknas för en arbetstagare.

Ändringen innebär ett avsteg från huvudregeln att en försäkringsförening inte får meddela tjänstepensionsförsäkring om ett undantag enligt paragrafen ska kunna beviljas. Den huvudregeln kvarstår i övrigt oförändrad. En försäkringsförening som meddelar sådana tjänstepensionsförsäkringar som avses i 1 kap. 4 § första stycket eller andra stycket 2–6 LTP kan alltså inte heller i fortsättningen beviljas undantag enligt paragrafen.